

kreterza, szefów sekcji i dyrektorów względnie prezydentów dyrekcji, które to stanowiska mają być obsadzone niekoniecznie z grona urzędników.

W grupie b), c), d) istnieje awans czasowy a nadto dodatki zależne od większej lub mniejszej samodzielności i odpowiedzialności urzędnika.

Oprócz praktyki winno być uprawiane ustawiczne dalsze kształcenie urzędników zapomocą kursów specjalnych, podróży naukowych itp.

8. Prosta przejrzysta manipulacja biurowa; jako wytyczne należałoby przyjąć:

a) ewidencja spraw a nie aktów;

b) podręczne rejestry, rozbite na rektyfikaty lub w kartotekach;

c) posługiwanie się w dużej mierze bezpośrednio korespondencją między organem zarządza-

jącym a wykonawczym, z użyciem kartek, telefonów etc.:

d) posługiwanie się drukami.

9. Wprowadzenie rachunkowości i kasowości kupieckiej przy wszelkich przedsiębiorstwach prowadzonych bezpośrednio przez państwo.

10. Ewidencja ustaw i rozporządzeń, jasna ich stylizacja, omijanie niepotrzebnych szczegółów. Podobnie jasność stylu w orzeczeniach, wyrokach i korespondencji biurowej.

Na podstawie tych zasad projektuje się organizację ministerstwa spraw technicznych.

Lwów, w styczniu 1918.

Inż. M. Rybczyński.

Zarys organizacji ministerstwa spraw technicznych.

I. Zakres działania.

Ministerstwo spraw technicznych, wraz z podległymi mu władzami, obejmuje całą administrację techniczną państwa, z wyjątkiem komunikacji, przemysłu i tych działów technicznych, które są ściśle związane z innymi resortami, jak rolnictwem, oświatą, wojną etc.

Należą tu również inwestycje w tych działach komunikacji, w których rola państwa ogranicza się na budowie, względnie na nadzorze budowy, natomiast ruch jest zupełnie wolny i każdemu dostępny własnymi jego środkami przewozowymi, jak na drogach, rzekach, kanałach spławnych.

Wobec tego w zakres działania ministerstwa spraw technicznych wchodzić będą następujące sprawy:

1. Administracja techniczna w ogólności.

a) Organizacja władz technicznych.

b) Kodyfikacja ustaw i rozporządzeń administracyjno-technicznych.

c) Kształcenie własnego personelu technicznego, egzamina.

d) Izby inżynierskie, inżynierowie i technicy cywilni, towarzystwa techniczne.

e) Współdziałanie w ustalaniu programu i organizacji szkół technicznych zawodowych.

f) Koncesje zawodowe itp.

2. Sądownictwo administracyjno-techniczne, o ile nie podlega władzom sądowym.

a) Konsensy na budowę wszelkiego rodzaju, z wyjątkiem zastrzeżonych ministerstwom komunikacji, przemysłu i handlu etc. w całym toku instancyj z uwzględnieniem autonomii gminnej.

b) Orzeczenia w sporach publiczno-prawnych, wywłaszczeniach etc. wszelkich gałęzi administracji technicznej.

c) Sprawy administracyjne karne za przekroczenia ustaw technicznych, policji budowlanej, wodnej, drogowej etc.

3. Pomiar i badanie kraju z wyjątkiem studyów górniczych.

a) Obserwatoria astronomiczne, stacje meteorologiczne, itp.

b) Instytuty: geograficzny, geologiczny, geofizyczny, geodynamiczny z całym zakresem dotyczących badań.

c) Tryangulacja.

d) Niwelacja ścisła.

e) Szczegółowe zdjęcia terenowe dla wszelkiego rodzaju robót technicznych.

f) Sporządzenie i ewidencja katastru gruntowego.

g) Komasaacja.

h) Kartografia, wydawnictwo map, publikacja, w łączności z władzami wojskowymi.

4. Budownictwo.

a) Projektowanie i budowa wszelkich budynków z funduszy państwowych, dla wszystkich władz publicznych.

b) Nadzór, ewentualnie projektowanie i budowa budynków budowanych z innych funduszy publicznych lub przez Rząd subwencyonowanych.

c) Nadzór nad gospodarką budowlaną gmin, (policja budowlana).

d) Zarząd i utrzymanie budynków państwowych.

e) Badania i przepisy o wytrzymałości materiałów budowlanych, stacje doświadczalne.

f) Wyrób i sprzedaż materiałów budowlanych.

g) Publikacje, normalia etc.

h) Zabytki architektoniczne.

i) Współdziałanie w programach szkolnictwa przemysłowego, w egzaminach majsterskich etc.

k) Ustawy budowlane.

5. Drogi i mosty.

a) Projektowanie i budowa wszelkich dróg i mostów budowanych z funduszy publicznych.

b) Nadzór nad budową i utrzymaniem dróg prywatnych.

c) Nadzór nad gospodarką drogową gminną.

d) Zarząd i utrzymanie istniejących dróg i mostów.

e) Policja drogowa.

f) Badania i przepisy o wytrzymałości materiałów drogowych, stacje doświadczalne.

g) Wyrób i składy materiałów i narzędzi drogowych.

h) Publikacje, normalia.

i) Szkoły dla niższej służby drogowej.

k) Ustawy drogowe, statystyka etc.

6. Gospodarka wodna.

- a) Hydrografia, pomiary wodne, studia, laboratoria, publikacje.
- b) Projektowanie budowa i utrzymanie melioracji rolnych wykonywanych z funduszków publicznych.
- c) Projektowanie i nadzór melioracji prywatnych lub subwencyonowanych przez państwo.
- d) Projektowanie, budowa i utrzymanie zbiorników retencyjnych lub dla wyzyskania sił wodnych i zasilenia kanałów.
- e) Nadzór nad przedsiębiorstwami prywatnymi tego rodzaju.
- f) Projektowanie, budowa i utrzymanie zabudowania potoków górskich.
- g) Projektowanie, budowa i utrzymanie budowli regulacyjnych, wałów itp. robót rzecznych.
- h) Eksploatacja torfów.
- i) Gospodarka rybna (stawy rybne, rewiry etc.).
- k) Zakłady o sile wodnej, projekty państwowe, budowa, koncesyonowanie prywatnych, księgi wodne.
- l) Ustawodawstwo wodne, policja wodna, statystyka etc.
- m) Szkoły dla niższej służby wodnej.

7. Drogi wodne.

- a) Studya dla żeglugi.
- b) Projektowanie i budowa dróg wodnych, a więc: kanałów, rzek kanalizowanych i urządzeń dla żeglugi na rzekach naturalnych z wyjątkiem robót regulacyjnych.
- c) Nadzór nad budową dróg wodnych przez prywatne konsorcya.
- d) Utrzymanie istniejących dróg wodnych z wyjątkiem portów.
- e) Statki, bagry, warsztaty.
- f) Ustawodawstwo dla żeglugi i policja żeglarska i spławnicza.

8. Osadnictwo ludzkie, w którym to dziale skupiają się następujące sprawy:

- a) Regulacja miast i wsi.
- b) Źródła i uzdrowiska.
- c) Zaopatrzenie miast w wodę, projekty i badania.
- d) Budowa wodociągów grupowych i innych z funduszków państwowych.
- e) Nadzór nad gospodarką zaopatrzenia w wodę gmin.
- f) Kanalizacja miast, (opinie, projekty, subwencyonowania).
- g) Wyrób i składy materiałów.
- h) Stacje doświadczałne, cechownicze etc.
- i) Polityka gruntowa, miasta ogrodowe.
- k) Organizacja budowy tanich mieszkań.

9. Zaopatrzenie w energię osad ludzkich a więc:

- a) Kataster energii naturalnej w związku z innymi zainteresowaniami władzami.
- b) Projektowanie, budowa, zarząd i utrzymanie central opartych na wszelkich rodzajach energii naturalnej (węgiel, gaz, torf, woda etc.).
- c) Projektowanie, budowa, zarząd i utrzymanie sieci przewodów elektrycznych.
- d) Projektowanie, budowa, zarząd i utrzymanie sieci rurociągów gazowych.
- e) Nadzór nad przedsiębiorstwami prywatnymi zaopatrzenia w energię.

f) Studya i badanie laboratoryjne w tym kierunku.

g) Ustawodawstwo, rozporządzenia, statystyka.

II. Schemat organizacyi.

Administracja techniczna państwa tworzy trzy stopnie będące zarazem instancjami:

1. Ministerstwo jest władzą kierującą i nadzorczą.

2. Cały ciężar administracyi technicznej skupia się w dyrekeyach technicznych, rozmieszczonych w stolicach jednostek administracyi politycznej (województw, ziem etc.).

3. Władza wykonawcza należy do urzędów technicznych umieszczonych w siedzibach władz powiatowych i do kierownictw budowy utworzonych dla specjalnych celów.

Gminy posiadają własny zarząd techniczny, autonomiczny, stojący atoli pod nadzorem władz technicznych powiatowych, które zarazem są wyższą instancją w odwołaniach od zarządzeń i orzeczeń gminy (konsensy budowlane).

Gminy większe, posiadające zorganizowane urzędy techniczne, przedewszystkiem stolice ziem, podlegają wprost dyrekeyom technicznym; dla stolicy państwa jest ministerstwo drugą instancją i władzą nadzorczą.

Gminy wiejskie (w Królestwie zbiorowe) i małe miasteczka tworzą okręgi dobrowolne, autonomiczne, utrzymujące wspólnym kosztem technika okręgowego (ewentualnie ze średnim wykształceniem), jako referenta spraw technicznych. Sejmik powiatowy ma prawo w porozumieniu z urzędem technicznym powiatowym zamianować takiego funkcyonaryusza, gdyby gminy same go nie obrały.

Pod względem rozmiaru okręgu, należałoby przyjąć jako zasadę, że każda gmina (zbiorowa) miasteczko czy osada przemysłowa, licząca ponad 5000 mieszkańców, winna mieć swego technika, choćby nie jako stałego urzędnika, ale zakontraktowanego dla spraw technicznych prywatnego inżyniera cywilnego, lub budowniczego.

Okręgi, składające się z miast poniżej 5000 mieszkańców i wsi sąsiednich nie powinny obejmować sumy mieszkańców większej niż 10 tysięcy, okręgi czysto wiejskie z małemi miasteczkami mogłyby dojść do sumy mieszkańców 15000, atoli promień działania od siedziby inżyniera nie powinien przekraczać 10 km.

Ani urzędnicy techniczni gminni, ani inżynierowie okręgowi nie podlegają urzędom technicznym, ale gminom, względnie związkom gmin. (Utworzone w tym celu związki gmin mogą mieć i innych funkcyonaryuszy wspólnych, jak lekarza, weterynarza, leśnika, dozorcę melioracyjnego etc.).

Bezpośrednio natomiast podlega urzędom technicznym i kierownictwom budowy: niższa służba techniczna, a więc konduktorowie dróg i mostów z dróżnikami mostowymi i rzemieślnikami, nadzorcy rzek ze strażnikami, pilotami, łęgowymi, dozorczy dróg wodnych ze służowymi, strażnikami, dozorczy melioracyjni, nadzorcy sieci przewodów, podmajstrowie, zarządcy składów materiałów, wermistrze itp., a także zakontraktowani do wykonania i nadzoru poszczególnych budowli technicy cywilni.

Kierownictwa budowy są jednostkami równorzędnymi z urzędami technicznymi, zależą zatem bez-

pośrednio od dyrekcji, a tworzą się dla przeprowadzenia większych budowli lub całego ich kompleksu n. p. sieci dróg, przewodów rur, regulacji rzek, budowy zbiorników, pewnej ilości budynków jakiegoś typu itp. Również od dyrekcji zależą sekcje pomiarowe, komasacyjne, tryangulacyjne itp.

Dla działów nie reprezentowanych w powiatowych urzędach technicznych (elektrotechnika, zakłady wodne, wodociągi etc.) mogą być tworzone inspektoraty obejmujące kilka powiatów, lub cały obszar dyrekcji, w tym ostatnim wypadku znajdują się one w siedzibie dyrekcji.

Bezpośrednio od władzy centralnej zależą kierownictwa obejmujące teren działalności całego państwa i noszą wówczas nazwę Dyrekcji budowy (dróg wodnych, regulacji Wisły itp.). Również od ministerstwa zależą sekcje pomiarowe dla tryangulacji I. i II. rzędu, niwelacji ścisłej, kartografii etc.

We władzy centralnej główne działy zgrupowane są w sekcjach, mających dość znaczny zakres samodzielności.

Sekcja dzieli się na tyle referatów, ile różnorodnych spraw ma do załatwiania. Przy większej ich ilości, referaty pokrewne grupuje się w wydziały również do pewnego stopnia samoistnie się rządzące.

Dyrekcje techniczne dzielą się na oddziały dla głównych działów gospodarki technicznej w danym okręgu reprezentowanych. Oddziały w większej ilości spraw dość różnorodnych rozpadają się na referaty.

W urzędach technicznych może istnieć w razie potrzeby jedynie podział na referaty.

Dyrekcje budowy mają podział jedynie na referaty: kierownictwa budowy dalszemu podziałowi nie podlegają.

III. Władza centralna.

A. Organizacja.

Kierownikiem ministerstwa jest minister spraw technicznych, o ile możliwości (ale niekoniecznie) inżynier-fachowiec, odpowiedzialny przed sejmem. Zastępcą jego jest sekretarz stanu, stały urzędnik, z zawodu inżynier o wyższym technicznym wykształceniu, który pozostaje na swem stanowisku bez względu na zmiany osobiste w ministerstwie i jest odpowiedzialny za tok prac biurowych.

Na czele sekcji stoi szefsekcji, odpowiedzialny za swój resort i samoistnie nim zarządzający. Każda sekcja ma swój referat prawniczy, wszyscy jednak konsulenci prawni ministerstwa tworzą tak zw. syndykat, obradujący jako ciało kolegialne w najważniejszych sprawach prawnych, odrębnie lub łącznie z kolegami technicznymi. Również każda sekcja posiada swój dział buchalteryjny, wszystkie te działy tworzą razem izbę obrachunkową.

Zadaniem Izby obrachunkowej nie jest sprawdzanie i kontrola wydatków, to bowiem jest atrybutem II. instancji, ale wydawanie ogólnych norm prowadzenia kasowości, ostateczne zestawienia budżetów, preliminarzy, kosztów faktycznych budowli itp.

Na czele Wydziału stoi naczelnik wydziału, który posiada tytuł samoistnych referentów ile rozmiar agend lub ich różnorodność wymaga, a więc z podziałem tak terytoryalnym jak i rzeczowym.

Wydział posiada własną manipulację kancelaryjną i oddział buchalteryjny, w razie potrzeby także osobnego konsultanta prawniczego.

Referenci mają przydzielonych sobie do wyszko-

lenia praktykantów, a w razie potrzeby pomocników technicznych, rysowników, rachmistrzów etc.

Referent załatwia samoistnie całą korespondencję pomocniczą z podległymi jego zakresowi referentami niższej instancji, korespondencja ta jednak nie przechodzi przez protokół ministerstwa, ale przechowuje się w kartotece referenta.

Właściwe załatwienie sprawy przechodzi do aprobaty naczelnika Wydziału i to ostatecznej, jeżeli treścią jest sprawa jedynie dany Wydział obchodząca. Sprawy wspólne kilku referentom są przedmiotem traktowania kolegialnego na Senatach referentów pod przewodnictwem naczelnika Wydziału.

Sprawy wspólne kilku wydziałów, załatwione kolegialnie, następnie zarządzenia ogólne w pewnym dziale administracji technicznej, tudzież sprawy będące przedmiotem obrad Rady technicznej, aprobuje szef sekcji.

Do aprobaty ministra przychodzą wszystkie sprawy mogące stanowić o jego odpowiedzialności, rozporządzenia ogólne ministeryjne, sprawy wspólne kilku sekcjom, sprawy międzyministeryjne, przedłożenia rządowe na sejm itp.

Odrębnie załatwiane są sprawy sporne, rozstrzygnięcia rekursów itp. Dla spraw tych tworzą się senaty złożone z urzędników wszystkich sekcji, dobranych stosownie do przedmiotów sporu i to zarówno techników jak jurystów.

Rozstrzygnięcia zapadają na posiedzeniach senatu, pod przewodnictwem Prezydenta, którym jest naczelnik senatu, na podstawie wniosku referenta. Tak dla przedłożenia referatu jak i rozstrzygnięcia winne być oznaczone terminy.

Instytuty, laboratoria, zakłady przy władzach centralnych mają swoje własne zarządy autonomiczne, związane tylko luźnie z dotyczącą sekcją względnie wydziałem, a personal swój dobierają same z pośród fachowców i specjalistów danego działu. Kierowników mianuje i zwalnia minister.

B. Schemat podziału

na sekcje i wydziały oraz referaty zależy od rozwoju organizacji, wzrastającej ilości spraw, rozmiaru państwa i wielu innych czynników, można go jednak ułożyć dla uzyskania poglądu na całość agend władzy centralnej, z tem że są to ogólne ramy, w których podział agend drogą powolnego rozwoju mieścić się będzie w sposób mniej więcej następujący:

Minister spraw technicznych.

Sekretarz stanu.

Kancelarya ministra.

Sekcja I. administracyjna.

1. Wydział spraw personalnych i organizacyjnych.

2. Wydział administracji ogólnej (ustawy, budżet, kształcenie urzędników, szkolnictwo zawodowe, stowarzyszenia, izby inżynierskie, technicy cywilni etc.).

3. Syndykat porady prawnej.

4. Senaty dla spraw spornych.

5. Izba obrachunkowa.

6. Zarząd naczelny, manipulacja.

Sekcja II. pomiarowa.

1. Wydział geofizyczny (zakłady: geologiczny, astronomiczny, geodynamiczny, meteorologiczny etc.).

2. Wydział geograficzny (tryangulacja I. i II.

rządu, niwelacja ścisła, kartografia, zakład litograficzny, wydawnictwo map).

3. Wydział katastru gruntowego.
4. Wydział komasacyjny.
5. Wydział pomiarowy (regulacja miast i osad, zdjęcia dla celów budowy dróg, regulacji robót wodnych etc.).

Sekcja III. budowlana.

1. Wydział zarządu i konserwacji budynków publicznych wszystkich resortów.
2. Wydział budowy nowych budynków publicznych (biuro konstrukcyjne).
3. Wydział regulacji miast i osad oraz zdrojowisk.
4. Wydział odbudowy kraju (czasowy, jako organ nadzorczy dyrekcji odbudowy).

Sekcja IV. dróg i mostów.

1. Wydział zarządu i utrzymania dróg i mostów państwowych.
2. Wydział nadzoru dróg i mostów publicznych (powiatowych, gminnych, lasowych etc.).
3. Wydział budowy nowych dróg i mostów (biuro konstrukcyjne, normalia).
4. Wydział materiałów i maszyn drogowych (stacje doświadczalne, kamieniołomy państwowe, fabryki wyrobów betonowych, tartaki etc.).

Sekcja V. wodna.

1. Wydział studyów wodnych (hydrografia, laboratoria, pomiary wodne).
2. Wydział melioracyjny.
3. Wydział regulacji rzek i potoków górskich oraz budowy zbiorników.
4. Wydział budowy dróg wodnych.
5. Wydział urządzeń wodnych miejskich i wiejskich (kanalizacja, wodociągi, studnie, źródła mineralne).

6. Wydział gospodarstwa wodnego (nadzoru budowli wodnych prywatnych, zakładów wodnych etc.).

Sekcja VI. mechaniczno-elektrotechniczna.

1. Wydział zarządu, utrzymanie i budowy urządzeń mechanicznych i instalacji wszelkiego rodzaju dla innych działów.
2. Wydział budowy central elektrycznych.
3. Wydział budowy i utrzymania sieci przewodów elektrycznych i gazowych.
4. Wydział gospodarki elektrycznej (statystyka, rozdział prądu etc.).

C. Kompetencja.

W myśl przyjętego zasadniczego podziału do władzy centralnej należeć będą:

1. Kodyfikacja ustaw i rozporządzenia dotyczące administracji technicznej.
2. Normalizowanie i typy budowlane.
3. Projekt budżetu, rozdział funduszków pomiędzy władze budowlane.
4. Nominacja personelu własnego i kierującego personelu w dyrekcjach.
5. Ogólny plan gospodarczo-techniczny i budowlany dla całego państwa.
6. Zatwierdzenie generalnych projektów i kosztorysów sporządzonych przez instancje niższe.
7. Kontrola administracji technicznej.
8. Bezpośredni zarząd instytucjami i zakładami służącymi dla potrzeb całego państwa.
9. Bezpośredni zarząd budowlami na terenie

całego państwa (drogi wodne, regulacja Wisły, sieć przewodów o wysokim napięciu etc.).

10. Sprawy wynikające z toku instancji (odwołania, rekursy itp.).

IV. Państwowa rada techniczna.

Naczelną instytucją obywatelską dla spraw administracji technicznej jest państwowa rada techniczna.

W skład jej wchodzi reprezentanci instytucji fachowych, a mianowicie: izb inżynierskich, górniczych, przemysłowych, rolniczych, handlowych, lekarskich, stowarzyszeń technicznych, rolniczych, wyższych uczelni itp. wybieranych przez te instytucje według pewnego klucza; następnie z członków różnych komisji dla spraw technicznych wyłonionych przez sejm, oraz z fachowców mianowanych przez rząd z pośród wybitniejszych urzędników różnych resortów. Ilość mianowanych nie może przewyższać $\frac{1}{3}$ ogółu członków Rady.

Pełnej Radzie przewodniczy minister lub sekretarz stanu. Zbiera się ona co najmniej raz w roku przed zwykłą kadencją sejmową, pozatem na zaproszenie ministra, lub na żądanie $\frac{1}{3}$ członków.

Prócz tego urzędują stale lub czasowo przez Radę wybrane komisje dla poszczególnych działów administracji technicznej lub dla przeprowadzenia pewnych specjalnych zadań. Komisjom przewodniczy szef sekcji dotyczącego działu, lub delegowany naczelnik wydziału.

Termin zebrania się i czas urzędowania komisji określa Rada.

Do zakresu czynności Rady technicznej należą:

a) Opiniowanie przedłożeń rządowych dotyczących organizacji administracji technicznej, postulatów budżetowych sejmików, rozdziału kredytów, planów gospodarczych, większych projektów generalnych i innych ważnych spraw zasadniczych.

b) Inicytywa we wszystkich tych sprawach, w formie wniosków, na podstawie których rząd musi sformułowane projekty ustaw, rozporządzeń lub projektów przedłożyć na następnej kadencji Rady.

c) Powoływanie ze swego grona stałych lub czasowych komisji dla wykonania spraw objętych powyższym zakresem.

d) Mianowanie członków senatów fachowych najwyższego trybunału administracyjnego.

Godność członków Rady technicznej jest stanowiskiem honorowym, w czasie kadencji pobierają oni dyety poselskie w miarę udziału w posiedzenia i zwrot kosztów podróży.

Kancelaryę Rady prowadzi kancelarya ministerjalna.

V. Dyrekcje techniczne.

A. Organizacja.

Zależnie od podziału administracyjnego kraju utworzone będą Dyrekcje techniczne jako jednostki administracyjne II. instancji, których zadaniem jest prowadzenie właściwej administracji technicznej w państwie.

Na czele dyrekcji stoi prezydent, mianowany przez ministra w porozumieniu z państwową Radą techniczną.

Dyrekcja dzieli się na oddziały, według głównych gałęzi spraw technicznych w jej okręgu reprezentowanych. Oddziały obejmują zakres szerszy od Wydziałów władzy centralnej, ale ciaśniejszy od

sekcji ministerjalnych, przystosowane są bowiem ściśle do potrzeb administracji.

Oddziały składają się z pewnej ilości samoistnych referentów, których liczba zależna jest z jednej strony od różnorodności, z drugiej strony od rozmiarów agend oddziału; podział zatem referatów odbywa się nie tylko na zasadach odrębności agend, ale i terytorjalnego rozmieszczenia przedmiotów administracji.

Podobnie jak w ministerstwie mają referenci przydzielonych sobie dla wyszkolenia praktykantów, ewentualnie siły pomocnicze (rysowników, przemysłowców etc.), nadto posiadają oddziały własną buchalteryę i kancelaryę.

Referenci w dyrekcjach korespondują bezpośrednio z ministerjalnymi referentami jak i z podległymi sobie urzędnikami I. instancji, wydają w ramach kredytu i zatwierdzonych projektów oraz programu robót zarządzenia budowlane definitywne, kontrolują i kollaudują budowle, przeprowadzają obrachunki i są za swój dział osobiście odpowiedzialni. Korespondencya referentów nie przechodzi przez protokół dyrekcji, ale przechowuje się w kartotekach, o ile nie ma charakteru zarządzeń Dyrekcji.

Sprawy wspólne kilku referentom, lub dotyczące całego Oddziału, załatwia się kollegialnie, przy aprobacie kierownika Oddziału.

Sprawy ważne, dotyczące całego okręgu Dyrekcji, personalia, budżet, rozdział kredytów, zatwierdzanie większych projektów i kosztorysów, sprawy przychodzące pod obrady rady technicznej lub przedkładane ministerstwu, wreszcie sprawy wspólne kilku Oddziałom (załatwiane kollegialnie) aprobuje prezydent dyrekcji.

Orzeczenia w sprawach publiczno-prawnych, rekursy od orzeczeń I. instancji, konsensusy dla robót publicznych itp. wydają senaty mieszane, złożone w tym celu z dotyczących referentów Oddziału i referentów administracyjnych, prawników i techników, obradujące kollegialnie, a złożone z 3 członków, bez żadnej aprobaty.

Dyrekcjom bezpośrednio podległe sekcye, kierownictwa, zakłady, wreszcie fabryki rządzą się autonomicznie, i poza przydzielonym stałym personelem przyjmują sobie za kontraktem pomocnicze siły w miarę potrzeby i kredytu.

B) Zakres działania.

Do dyrekcji, jako właściwej władzy administracyjnej należy:

1. Układanie preliminarzy, budżetu, rozdziału kredytów i zestawienie programu robót i inwestycji na terenie działalności.

2. Wykonanie projektów i kosztorysów generalnych na wszystkie budowle, a projektów i kosztorysów szczegółowych dla ważniejszych obiektów.

3. Szczegółowy pomiar kraju, z wyjątkiem tryangulacji i ściślejszej niwelacji.

4. Zatwierdzenie projektów i kosztorysów szczegółowych wypracowanych przez kierownictwa i urzędy powiatowe.

5. Prowadzenie budowy większych obiektów za pośrednictwem kierownictw.

6. Utrzymanie i zarząd istniejących obiektów i urządzeń technicznych za pośrednictwem urzędów powiatowych.

7. Kollaudacya i odbiór budowli wykonywanych przez urzędy podległe.

8. Nadzór nad gospodarką techniczną gminną, a to miast większych bezpośrednio, gmin drobnych za pośrednictwem urzędów powiatowych lub inspektorów okręgowych.

9. Rozdział i gospodarka energią elektryczną lub innymi źródłami siły, ciepła i światła na terenie dyrekcji.

10. Zarząd państwowymi centralami elektrycznymi.

11. Zarząd składami materyałów i fabrykami państwowymi.

12. Laboratoria i stacye doświadczalne nie zastrzeżone władzom centralnym.

13. Konsensusy na budowle o charakterze publicznym.

14. Orzeczenie w drugiej i ostatniej instancji, odwołania od orzeczeń pierwszej instancji w sprawach publiczno-prawnych, i karnych.

15. Nominacye, przeniesienia i przyjmowanie urzędników, z wyjątkiem posad, których obsadzenie zastrzeżono władzom centralnym.

16. Współdziałanie w sprawach szkolnictwa zawodowego.

C) Schemat ustroju.

Poniżej podany schemat podaje przykładowo ustrój Dyrekcji, w okręgu której reprezentowano są wszystkie działy administracji technicznej:

Prezydent Dyrekcji. Kancelarya prezydya.

1. Oddział administracyjny z referatami dla spraw personalnych, organizacyjnych, prawnych, budżetowych, inżynierii cywilnej, towarzystw technicznych, szkół.

2. Oddział pomiarowy z referatem pomiarowym, regulacji miast, i tp.

3. Oddział katastru gruntowego i komasacji.

4. Oddział budowlany z referatem zarządu konserwacji materyałów budowlanych i kilku referatów dla budowli nowych.

5. Oddział zarządu i utrzymania dróg publicznych oraz nadzoru prywatnych z podobnym rozdziałem referatów jak poprzedni.

6. Oddział budowy dróg i mostów oraz materyałów budowlanych.

7. Oddział studyów wodnych, obejmujący hydrografię, pomiary wodne i meteorologię.

8. Oddział melioracyjny z licznymi referatami dla różnych rodzajów melioracji.

9. Oddział regulacji rzek, potoków i zbiorników.

10. Oddział utrzymania dróg wodnych sztucznych i naturalnych.

11. Oddział asanacji osad ludzkich z referatem dla kanalizacji, wodociągów, zdrojownictwa etc.

12. Oddział urządzeń mechanicznych z referatem instalacji wodociągowych, gazowych, elektrycznych, centralnego ogrzewania, maszyn budowlanych, statków, bagrów etc.

13. Oddział budowy zarządu i utrzymania central elektrycznych.

14. Oddział budowy zarządu i utrzymania przewodów elektrycznych i gazowych.

15. Senaty dla sądownictwa administracyjno-technicznego.

16. Buchalterya.

D) Dyrekcya budowy.

Równorzędne z dyrekcjami technicznymi są dyrekcye budowy, zależne również wprost od minister-

stwa, a mające specjalny zakres działania np. dyrekcyja odbudowy kraju, budowy dróg wodnych, regulacyi Wisły i tp.

Ustrój ich wewnętrzny zależy od rozmiaru robót, tak samo ilość podległych im jednostek niższego typu, jak kierownictwa budowy, ekspozytury, dystansy, losy i tp.

Zakres działania (kompetencya) z wyjątkiem spraw administracyjno-prawnych (konsensy, spory, sprawy karne) zupełnie ten sam jak w dyrekcyach technicznych.

VI. Rady techniczne.

Podobnie jak przy ministerstwie, fungować będą również przy dyrekcyach technicznych, rady techniczne, jako czynnik obywatelski dla utrzymania ściślejszego kontaktu z potrzebami społeczeństwa.

Członkami rad technicznych będą delegaci instytucyi, stowarzyszeń, izb, szkół technicznych, przemysłowych i handlowych znajdujących się na terenie działalności dyrekcyi, następnie delegaci sejmików generalnych, ziemskich, a gdyby tej instytucyi nie było, sejmików powiatowych, wreszcie mianowani przez rząd urzędnicy fachowcy, jednak w ilości nie przekraczającej $\frac{1}{3}$ ogólnej liczby członków.

Radę zwołuje i przewodniczy jej prezydent dyrekcyi, lub desygnowany naczelnik Oddziału. Kadencya rady trwa tak długo jak kadencya sejmiku. Rada zbiera się dwa razy do roku na posiedzenia zwyczajne (budżetowe i sprawozdawcze), pozatem na nadzwyczajne, na zaproszenie prezydenta lub na żądanie $\frac{1}{3}$ członków, w oznaczonym przez nich terminie. Dla zbadania poszczególnych projektów lub specjalnych zadań, może rada delegować Komisye czasowe lub stałe.

Rada ma głos doradczy w sprawach przychodzących pod obrady sejmików i we wnioskach dyrekcyi do rządu centralnego dyktujących budżetu, rozdziału kredytu, potrzeb ziemi, projektów większych budowli, programu robót i tp. W tych samych sprawach ma też rada prawo inicjatywy, podobnie jak państwowa rada techniczna.

O ile sejmik generalny uchwali przeprowadzić pewną budowę na koszt ziemi (województwa), ma w sprawach kredytu i projektu Rada techniczna głos stanowczy, a dyrekcyja jest wykonawczynią jej uchwał.

Funkcye członków Rady są bezpłatne, za dni posiedzeń otrzymują jedynie marki prezencyjne w wysokości dykt poselskich. Kancelaryę Rady prowadzi Dyrekcyja.

Również przy dyrekcyach budowy mogą fungować rady przyboczne, albo jako samoistne ciała obywatelskie.

Kompetencya ich jest jednak jedynie doradczą, właściwy bowiem kierunek robót nadają tu władze centralne.

VII. Władze I. instancyi.

Organami wykonawczymi władz technicznych administracyjnych (dyrekcyi) są powiatowe urzędy techniczne, inspektoraty okręgowe i kierownictwa budowy.

A) Ustrój urzędów technicznych.

W każdym powiecie administracyjnym, znajduje się urząd techniczny powiatowy, jako samoistna jednostka administracyjna z prawem egzekutywy.

Urząd techniczny składa się z tylu samoistnych referentów różnych działów techniki, ilu sprawy gospodarcze i techniczne powiatu wymagają, w każdym jednak powiecie musi być co najmniej jeden inżynier i jeden miernik powiatowy.

Jeżeli w urzędzie powiatowym jest kilku referentów dla różnych działów administracyi, wtedy jeden z nich mianowany jest szefem biura przede wszystkim dla spraw gospodarczych urzędu (personal niższy biurowy, służba pomocnicza, lokal etc.).

W swoim zakresie działania referenci są najzupełniej samoistni, a przydzieleni dla różnych działów praktykanci, urzędnicy subalterni, pomocnicy itp. zależni są od nich bezpośrednio.

Również i niższa służba egzekutywy (drogowa, wodna etc.) zależy wyłącznie wprost od referentów.

Natomiast sprawy dotyczące kilku referatów, załatwia się kolegialnie pod przewodnictwem szefa urzędu, który też dotyczące załatwienia podpisuje. Należą tu również wszystkie sprawy przychodzące przed forum sejmiku powiatowego, a więc budżet, rozdział kredytów, program prac, ważniejsze projekty itp.

Zasadniczo w każdym dziale pracuje jeden referent, może on mieć tylko przydzielonych praktykantów do wyszkolenia i personal pomocniczy. W razie prowadzenia większej ilości budowli, posługuje się eksponowanym personelem stałym lub kontraktowym.

Każdy urząd powiatowy ma swego buchaltera, który może także załatwiać sprawy rachunkowe kierownictw w danym powiecie się znajdujących.

Kancelaryę prowadzi się wspólną dla wszystkich referentów, ale podzieloną na referaty.

W sprawach prawno-administracyjnych działają referenci w porozumieniu z władzami administracyjnymi, atoli jeżeli w jakimś powiecie istnieje czasowo większa ilość spraw wymagających referenta prawniczego, n. p. większe wywłaszczenia gruntów, uregulowanie własności publicznej i tp., może być do urzędu powiatowego przydzielony stałe lub czasowo referent prawniczy.

Wogóle pożądana jest ścisła współpraca wszystkich władz administracyjnych powiatowych, a więc nie tylko administracyi politycznej z techniczną, ale i przemysłowej, rolniczej, oświatowej, sanitarnej etc.

Nie wyklucza się możliwości utworzenia wspólnego urzędu powiatowego, złączonego jednak tylko pod względem gospodarczym, (lokal, kancelarya etc.) głównie ze względów oszczędnościowych, z zupełną autonomią poszczególnych gałęzi administracyi.

B) Zakres działania

urzędów technicznych obejmuje wszystkie sprawy techniczne w powiecie nie przydzielone osobno utworzonym kierownictwom, lub władzom wyższym bezpośrednio.

W poszczególnych działach należeć tu zatem będą następujące sprawy:

1. Referat budownictwa:

a) Roboty konserwacyjne i adaptacyjne we wszystkich państwowych budynkach publicznych bez względu na ich przeznaczenie.

b) Projektowanie i budowa nowych budynków państwowych (prócz oddanych osobnym kierownikom).

c) Nadzór nad utrzymaniem i budowa budynków publicznych niepaństwowych (kościoły, budynki gminne etc.), zwłaszcza w gminach nie mających nadzoru technicznego.

d) Policya budowlana w drugiej instancyi (rekursy od konsensów gminnych).

e) Regulacya osad i miasteczek (wspólnie z referentem dróg i miernikiem).

f) Powiatowy skład materiałów budowlanych.

g) Niższy personal budowlany.

2. Referat dróg i mostów.

a) Roboty konserwacyjne i rekonstrukcyje na wszystkich drogach i mostach publicznych.

b) Ulice i chodniki w gminach nie mających własnego nadzoru technicznego.

c) Projektowanie i budowa dróg i mostów w powiecie i przebudowa istniejących (oprócz oddanych osobnym kierownictwom).

d) Policya drogowa.

e) Powiatowy skład materiałów drogowych, fabryki rur, tartaki, kamieniołomy etc.

f) Niższa służba drogowa.

3. Referat urządzeń mechanicznych.

a) Utrzymanie i uzupełnienie urządzeń mechanicznych w budynkach, fabrykach, instalacjach itd.

b) Wszystkie sprawy dotyczące zaopatrzenia powiatu w energię elektryczną, — a nadto w poręczonym zakresie działania z ministerstwa przemysłu.

c) Inspektorat przemysłu, rzemiosł, rękodziela, kotłów parowych itp.

d) Łącznie z referatem wodnym sprawy wodociągowe, kanalizacyi itp.

4. Referat wodny.

a) Roboty konserwacyjne we wszystkich istniejących w powiecie budowach wodnych.

b) Projektowanie i budowa robót melioracyjnych, korekcyi potoków i rzek, pomniejszych budowli regulacyjnych.

c) Nadzór nad robotami wodnymi prywatnymi.

d) Policya wodna.

e) Park wodny, warsztaty etc.

f) Wodociągi i kanalizacya.

g) Niższa służba wodna.

5. Referat pomiarowy.

a) Ewidencya katastru.

b) Zdjęcia dla robót drogowych i wodnych w powiecie.

c) Operaty komasacyjne.

Inżynier powiatowy drogowy prowadzi wszystkie referaty dla których niema w powiecie osobnych referentów (a więc 1—4). Przynajmniej jednak sprawy budowlane i wodne winne mieć swoich specjalistów i to jeśli nie w każdym powiecie, to dla kilku łącznie jako inspektorów okręgowych, budowlanych, wodnych i przemysłowych.

Mogą te referaty prowadzić również i inżynierowie cywilni.

W wykonywaniu budowli nie jest urząd techniczny niczem krępowany, prócz wysokości kredytu, ram projektu i istniejących ustaw i rozporządzeń.

C) Kierownictwa budowy,

tworzone dla wykonania większych budowli, zależą bezpośrednio od dyrekcyi i mają ten sam zakres działania, co urzędy techniczne. Kierownictwa składają się zasadniczo z jednego referenta technika, i pomocniczego personalu. Niższa służba techniczna w rejonie działalności kierownictwa, podlega temuż kierownictwu.

VIII. Komitet techniczny.

Sejmik powiatowy powołuje komitet techniczny złożony z członków sejmiku (możliwie fachowców), do którego wchodzi delegaci instytucyi, szkół, towarzystw technicznych istniejących w powiecie, oraz referenci powiatowego urzędu technicznego i kierownictw budowy, jakoteż inżynierowie miejscy.

Przewodniczy szef urzędu technicznego. Komitet jest ciałem doradczem w sprawach budżetu, rozdziału kredytu, programu prac, jednym słowem w całej gospodarce technicznej powiatu.

Natomiast budowle wykonywane na koszt powiatu wyłączny, zależą od sejmiku bezpośrednio, i w tych sprawach komitet techniczny ma głos stanowczy, a urząd techniczny jest jego wykonawcą.

Poszczególne objekty może komitet techniczny przydzielić komitetom miejscowym gminnym.

Ani komitet powiatowy ani miejscowy nie mogą wydawać zarządzeń ściśle budowlanych, za które inżynier referent odpowiada.

Posiedzenia komitetu odbywają się z reguły 4. razy do roku, pozatem na zaproszenie inż. powiatowego lub na żądanie $\frac{1}{3}$ członków.

W myśl tradycyi polskich pożądaną byłaby ścisła łączność oddziałów technicznych wojskowych z administracyą cywilną.

Nastąpiłoby to mogło w ten sposób, że techniczne oddziały wojskowe przydzielanoby częściowo w czasie pokoju ministerstwu spraw technicznych. W podobny sposób część ogólnej siły zbrojnej mogłaby być w czasie pokoju zajęta robotami publicznymi, zwłaszcza ważnymi dla obrony kraju.

Powyższy zarys ustroju władz technicznych administracyjnych obejmuje ramy, w których nastąpiłoby mogło szczegółowe opracowanie każdego działu, ale polegające już na znajomości terytorjum, granic i podziału administracyjnego.

Zarys ten nie ma najmniejszej pretensyi do odegrania roli gotowego projektu, jest on raczej zbiorem uwag i próbą ujęcia w pewną całość dyskusyi prowadzonych na ten temat w Polskiem Towarzystwie Politechnicznym, i jako taki może być dopiero tematem dalszych rozważań i studyów.

Jeśli nam losy dozwolą przystąpić rzeczywiście do działalności państwowotwórczej, w rozmiarach narodowi naszemu przynależnych i bez niepotrzebnej opieki z zewnątrz, wówczas o jednej rzeczy pamiętać przedewszystkiem należy, że najlepsze ustawy, rozporządzenia, najznakomitsze ustroje administracyi sa tylko formą, którą wypełniać musi twór żywy tj. materiał ludzki, tworzący dopiero kółka tej olbrzymiej maszyny, jaką jest nowoczesne państwo, że zatem kształcenie i wychowanie tych, którzy w państwie naszym rolę tych kółek odgrywać będą, jest rzeczą bezporównania ważniejszą, niż doskonalenie samego ustroju.

Spółceństwo zresztą jest organizmem żywym, podlega ustawicznej ewolucyi i zmianom a zewnętrzna jego forma t. j. ustrój administracyjny do zmian tych i ewolucyi przystosowywać się musi, jeżeli nie ma skostnieć w systemie biurokratycznym, obcy własnemu środowisku. Dobry materiał urzędniczy potrafi i w niezupełnie idealnym ustroju z pożytkiem dla społeczeństwa pracować — materiał zły potrafi najlepsze ustawy i rozporządzenia wypaczyć.

Inż. Mieczysław Rybczyński
Radca budownictwa w Namiestnictwie.